

«Актуальні напрями сучасної практичної психології і психотерапії», Харків, 1 груд. 2012 р. – С. 103–105.

Одержано 17.02.2016

В исследовании был проведен анализ развития профессионально важных качеств личности у студентов специальности практическая психология Украинской инженерно-педагогической академии. В исследовании принимали участие студенты с первого по четвертый курс. Исследовались такие качества как эмпатия, воля, профессиональная направленность, выраженность акцентуаций характера. Проведенные исследования позволили выявить, что уровень выраженности исследуемых профессионально важных качеств находится на достаточно высоком уровне и имеет тенденцию к положительной динамике.

Ключевые слова: профессиональная направленность личности, психологическая установка, волевые качества личности, эмпатические свойства личности.

The research analyses the development of some professionally-important skills of practical psychology students of Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy. The first to the fourth year students took part in the research. The analysis of such qualities as empathy, commitment, professional orientation, the level of character accentuation showed that the level of intensity of professionally-important qualities is quite high and has positive dynamic.

Keywords: professional orientation, personality orientation, mental set, volitional powers, empathic qualities.

УДК 59.9

Тетяна Василівна СЕЛЮКОВА,

старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національного університету цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОСТІ ТА КОНФЛІКТНОСТІ У КУРСАНТІВ НУЦЗУ З РІЗНИМ РІВНЕМ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ

У тезах надаються результати дослідження особливостей агресивності та конфліктності у майбутніх працівників ДСНСУ з різним рівнем локусу контролю.

Ключові слова: агресивність, конфліктність, локус контролю.

В сучасних умовах розвитку нашої країни на передній план виступають проблеми, пов'язані з формуванням всебічно розвинутої особистості майбутнього працівника ДСНСУ. Така особистість має бути здатною адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на приведення внутрішніх резервів у відповідність до зовнішніх умов. Працівник ДСНС повинен уміти ухвалювати рішення, нести за них відповідальність, уміти долати внутрішні і зовнішні бар'єри, тобто, у працівника ДСНС повинні бути сформовані якості особистості, що дозволяють йому бути успішним та ефективно виконувати свою діяльність.

На ефективність виконання службових обов'язків безпосередньо впливають такі характеристики як агресивність та конфліктність. Агресивна поведінка виявляється в багатьох людей як відображення їх безпосередності та імпульсивності. Однак у певній категорії особистостей агресія як стійка форма поведінки не лише зберігається, а й розвивається, трансформуючись у стійку рису особистості – агресивність. Як наслідок, знижується продуктивний потенціал людини, звужуються можливості повноцінної комунікації, деформується її особистісний розвиток [4]. Н. Д. Левітов виділяв в

агресивному стані пізнавальний, емоційний і вольовий компоненти. До вольового компоненту автор відносить цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, у ряді випадків – ініціативність і сміливість [3]. Агресія допомагає адаптуватися до складних, екстремальних умов праці та до напруженого режиму, що являється головними характеристиками діяльності працівників ДСНСУ. Співробітник ДСНСУ повинен володіти певним рівнем агресивності, достатнім для активних дій у роботі в надзвичайних або екстремальних умовах, при цьому вміти контролювати свої емоції в повсякденному житті.

Проблема конфліктів у міжособистісних відносинах залишається значущою для всіх сфер діяльності, у тому числі для роботи в ДСНС. Властивостям особистості в конфлікті належить найважливіша роль, тому необхідно виявляти і враховувати особистісні особливості людей, які виступають центральною ланкою конфлікту. Однією з таких особливостей являється конфліктність особистості, що характеризує рису характеру або їх комплекс як інтегративну особистісну властивість, що відбиває частоту вступу в міжособистісні конфлікти [2]. У конфліктних ситуаціях майбутнім працівникам ДСНС необхідний не тільки певний обсяг теоретичних знань про причини виникнення і способи вирішення конфліктів, а й практичні навички управління і регулювання конфліктами, де застосовуються індивідуальні стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.

Не останню роль у вирішенні проблем набуває дослідження такого фундаментального утворення особистості як локус контролю (ЛК). Сутність «локусу контролю» в психологічній літературі визначається як поняття, що характеризує властивість особистості приписувати свої успіхи чи невдачі внутрішнім, або зовнішнім факторам. Виділяються два крайні типи ЛК: інтернальний і екстернальний. Відношення людини до своєї діяльності та умов праці, її екстернальність чи інтернальність, мають значний вплив на успішність такої діяльності та на ефективність її організації. Люди, які покладаються на себе в процесі життєдіяльності, тобто інтернали, є більш активними, відповідальними та схильними до прийняття більш адекватних рішень ніж екстернали [1].

Дослідження проводилось на базі Національного університету цивільного захисту України. У якості респондентів виступили курсанти НУЦЗУ, загальна кількість респондентів 80 осіб. Методики: РСК Дж. Роттера, «Особистісна агресивність і конфліктність» Є. П. Ільїна і П. А. Ковальова, тест К. Томаса на оцінку стилів поведінки в конфліктній ситуації, «Тест агресивності» Л. Г. Почебут.

За допомогою методики Дж. Роттера були отримані результати, які дозволили нам виділити групи досліджуваних з екстернальним та інтернальним типом локусу контролю.

Дослідження агресивності у майбутніх працівників ДСНС виявило, що в цілому і у екстерналів, і у інтерналів позитивна агресивність переважає над негативною агресивністю. Позитивна агресивність виражається у непоступливості в професійній діяльності та повсякденному житті, наполегливій неворожій самозахисній поведінці, спрямованій на досягнення мети, результату. Достовірної різниці між групами за цим показником не виявлено. В обох групах переважає середній рівень агресивності. Такі результати ми можемо пояснити рівнем культури та освіти та особливостями розвитку особистості. Визначається достовірна різниця між групами за показниками високого рівня агресивності ($p < 0,01$). Екстреналам вірогідно більш властивий високий рівень агресивності, бо вони набагато сильніше піддаються соціальному впливу, залежать від думки оточуючих, але при цьому болісно реагують на оцінки власної особистості.

При дослідженні форм прояву агресивності було виявлено достовірну різницю за шкалами «предметна агресія» ($p \leq 0,05$) та «самоагресія» ($p \leq 0,05$). Інтернали більш

схильні до прояву агресії на оточуючі предмети. Можливо, що вони розглядають агресію просто як ще один спосіб впливу на хід свого життя, наприклад, як на засіб досягнення бажаних цілей і тому намагаються не проявляти свою агресивність на оточуючих людей. Екстернали більш схильні до прояву самоагресії, яка може проявлятися у самозвинуваченнях, самоприниженні. Це, можливо, пов'язано з тим, що екстернали суб'єктиви завжди знаходяться в ситуаціях більшої невизначеності, ніж інтернали, так як вони здатні менш контролювати події свого життя, а залишають все на хід обставин, випадків та ін.

Оскільки праця майбутніх працівників ДСНС потребує постійного контакту з людьми, що знаходяться в стресовій ситуації, колегами, а також має значення і мінімальній досвід роботи, тому такі умови можуть впливати на зростання конфліктності. Було виявлено достовірну різницю між двома досліджуваними групами за шкалою «запальність» ($p \leq 0,01$). Це свідчить про те, що екстернали більш запальні, схильні до гарячості, гнівливості. Легко, швидко переходять в сильне (зазвичай короткочасне) роздратування. За рівнями конфліктності: досліджувані з інтернальним типом ЛК отримали вірогідно нижчі показники конфліктності. Це можна пояснити тим, що інтернал вважає, що його дії впливають на події, які відбуваються з ним, тобто відчуває відповідальність за все і шукає причини невдачі в собі, це веде до чуйності по відношенню до ситуації спілкування, зниження конфліктності. Випробувані з екстернальним ЛК отримали вірогідно більш високі показники конфліктності. Це можна пояснити тим, що особистість виходячи з власного досвіду, не бачить зв'язку між власними діями і подіями життя, покладається на випадок або долю, то і не вважає за необхідне якимось стежити за поведінкою і співвідносити його з очікуваннями групи.

Конфліктність характеризується спрямованістю реакцій в «гострій» ситуації. Саме тому ми дослідили особливості вибору стилю поведінки в конфліктній ситуації за методикою К.Томаса. Було виявлено достовірну різницю між двома досліджуваними групами за шкалами «суперництво» ($p \leq 0,05$) та «приспособлення» ($p \leq 0,05$). Переважаючим типом регулювання конфліктів у інтерналі є суперництво, тобто вони виявляють виняткову зацікавленість у досягненні власних цілей, як правило, за рахунок нав'язування іншій стороні пріоритетне для себе рішення. Дана стратегія найбільш ефективна в надзвичайних ситуаціях, коли потрібно негайно прийняти життєво важливе рішення, при проведенні непопулярних заходів: встановленні правил, підтримці дисципліни, тощо. Переважаючим типом врегулювання конфліктів у екстерналі є приспособлення, тобто вони спрямовані на відмову від боротьби. Вони усвідомлюють наявність зовнішнього конфлікту та намагаються до нього пристосуватись. Ця стратегія не ефективна в умовах роботи в екстремальних чи надзвичайних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бажин Е. Ф. Метод исследования уровня субъективного контроля / Е. Ф. Бажин, Е. А. Голькина, А. М. Эткинд // Психологический журнал. – 1984. – Т. 5, № 3. – С. 152–162.
2. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
3. Левитов Н. Д. Психическое состояние агрессии / Н. Д. Левитов // Вопросы психологии. – 1972. – № 6. – С. 168–173.
4. Реан А. А. Агрессия и агрессивность личности / А. А. Реан // Психологический журнал. – 1996. – № 5. – С. 24–28.

Одержано 04.02.2016

В тезисах предоставляются результаты исследования особенностей агрессивности и конфликтности у будущих работников ГСЦСУ с разным уровнем локуса контроля.

Ключевые слова: агрессивность, конфликтность, локус контроля.

In thesis features available research results aggression and conflict in the future SES of Ukraine workers with different levels of locus of control.

Keywords: aggression, conflict, locus of control.

УДК 159.9.01

Олександр Миколайович СОЛОХІН,

викладач психології циклової комісії гуманітарних та суспільних дисциплін
Харківського машинобудівного коледжу

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ У КОЛЕДЖІ

У статті розглядається формування повноцінних мотивів навчальної діяльності. Визначені особливості мотивації студентів юнацького віку та способи підвищення навчальної мотивації під час викладання психології у коледжі.

Ключові слова: мотивація, мотив, мотиваційна сфера, мотиватори, навчальна діяльність.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства виникає проблема підвищення ефективності навчальної діяльності на всіх рівнях освіти. В останні роки у вузівській педагогіці приділяється особлива увага питанням мотивації навчальної діяльності студентів, оскільки вона свідчить про якість навчальної діяльності. Великий вклад в вивчення особливостей мотивації учбової діяльності внесли А. К. Маркова, А. Т. Матіс, Ю. Б. Орлов, М. В. Матюшкіна та інші [6, с. 112].

Під впливом мотивації формується світоглядна позиція особистості, поведінкові реакції, внутрішній емоційний стан, який впливає на уявлення людини не лише про навколишній світ, а і на власний внутрішній світ, на адекватну оцінку ситуації і адекватне її сприйняття. Складність проблеми мотивації студентів до навчання обумовлює множинність розуміння її суті, природи, структури, функцій.

Знання мотиваційної основи конкретного процесу навчання рівносильно знанню рушійної сили цього процесу. Ніякий, навіть дуже кваліфікований викладач, не досягне бажаного результату під час викладання психології, якщо зусилля його не будуть узгоджені з мотиваційною основою конкретного процесу навчання.

У системі навчальних мотивів студентів присутні як внутрішні мотиви навчальної діяльності, так і мотиви, які є зовнішніми по відношенню до навчальної діяльності. Одним з основних завдань вузівського викладання є підвищення внутрішньої мотивації, змістовно близької до навчальної діяльності.

З багатьох мотивів, що спонукають навчальну діяльність, завжди можна виділити мотив, що займає домінуюче положення, який стає смислотворючим, тобто визначає загальну спрямованість навчальної діяльності, її місце в системі відношень і цінностей людини. Інші мотиви займають підпорядковане положення, виконуючи функцію додаткових стимуляторів навчання.

З точки зору В. А. Якуніна та Н. В. Нестерової мотиви стають умовою формування навчальної діяльності студентів, коли вони відповідають таким вимогам:

- у структурі мотивів переважає, домінує внутрішня мотивація, змістовно пов'язана з навчальною діяльністю;
- навчальні мотиви глибоко усвідомлені і стійкі (сила мотиву);
- навчальні мотиви реально діють, актуалізуються в поведінці, у навчальних діях [1].